HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

חזקת [א]הבתים והבורות והשיחין והמערות והשובכות והמרחצאות ובית הבדין ובית השלחין והעבדים וכל [ב] שהוא עושה פירות תדיר חזקתן שלש שנים מיום ליום [ג]שדה [ד] הבעל חזקתה שלש שנים ואינן מיום ליום [ה]ר' ישמעאל אומר ג' חדשים בראשונה ג' באחרונה ושנים עשר חדש באמצע הרי [ו] י"ח חדש ר"ע אומר חדש בראשונה וחדש באחרונה וי"ב חדש באמצע הרי י"ד חדש א"ר ישמעאל בד"א בשדה לבן אבל בשדה אילן כנס את תבואתו ומסק את זיתיו [ז] כנס את קייצו הרי אלו ג' שנים: **גמ'** אמר ר' יוחנן שמעתי מהולכי אושא שהיו אומרים מנין לחזקה [ח] ג' שנים משור המועד מה שור המועד כיון שנגח ג' נגיחות [ט]נפק לי' מחזקת תם וקם ליה בחזקת מועד ה"נ כיון דאכלה תלת שנין נפק לה מרשות מוכר וקיימא לה ברשות לוקח אי מה שור המועד [י]עד נגיחה רביעית לא מיחייב ה"נ עד שנה רביעית לא קיימא ברשותיה הכי השתא התם מכי נגח שלש נגיחות הוי מועד ואידך

בית השלחין. מתוך שהמעיין בתוכו שמשקים אותה ממנו תדיר עושה פירות תדיר וכל דבר שעושה פירות תדיר חזקתן ג' שנים מיום ליום אם החזיק בה שלש שנים שלימות אין צריך להביא שטר מכירה ואם ערערו עליה בעלים הראשונים וזה אומר מכרת לי ואבד שטרי חזקתו מועלת לו ואם לאו אין חזקתו מועלת לו לפי שכשאמרו ג' שנים לחזקה כל הרואי לגאת ממנה בג' שנים אמרו: **שדה בית הבעל.** המסתפקת במי גשמים אינה עושה פירות אלא פעם אחת בשנה חזקתה ג' שנים ואינה צריכה מיום ליום. ומה היא חזקתה רבי ישמעאל אומר שלשה חדשים אחרונים של שנה ראשונה ושלשה חדשים ראשונים של שנה אחרונה ואמצעית שלימה שיש הממהרים לזרוע לפני ראש השנה וכיון שהחזיק בה סוף שנה ראשונה ג' חדשים ויש לו עדיים שזרעה באותן ג' חדשים וכן בג' חדשים ראשונים של אחרונה הרי זו חזקת שלש שנים לצופות שאין לך אדם הרואה את חבירו שזורע את שדהו לאכול פרי העשוי לשנה ושותק: **ר"ע אומר כו'.** מפרש בגמרא [לו.] במאי פליגי: **בד"א.** שצריך י"ח חדש לשדה בית הבעל: **בשדה הלבן.** שכל פירותיה נלקטין בפרק אחד לפיכך צריך ג' שנים: **אבל בשדה האילן.** שפירותיה נלקטים לפרקים ענבים בפרק אחד וזיתים בפרק אחר ותאנה בפרק אחר: **כנס את תבואתו.** יין של גפנים: **ומסק את זיתיו וכנס את קייצו.** תאנים ליקט וייבשן בה ועשה קציעות והכניסן לבית הרי זו חזקה כאילו הן ג' שנים: **גמ' מהולכי אושא.** שגלתה סנהדרין לאושא כדאמרינן בראש השנה (דף לא.) עשר גליות גלתה סנהדרין כו' מיבנה לאושא מאושא כו': **לא מיחייב.** לשלם אלא חצי נזק אף כאן עד גמר שנה רביעית לא הויא חזקה: ואידך

חזקת הבתים ובית הבדים. פי' ר"י בר מרדכי דהא דתנן בפרק חומר בקדש (חגיגה כד:) עברו הגיתות והבדים דמשמע שיש להן זמן קבוע היינו שרוב העולם דורכים אז בזמן לקיטה אבל יש בני אדם שמגיעין כל השנה ודורכין במעט מעט:

שלשה חדשים בראשונה. מתוך פ"ה משמע דבעי רבי ישמעאל שהוא יזרע ויקצור באותן שלשה חדשים ראשונים וכן באחרונים ואין תימה שהתם תבואה המזרעת אחר ניסן גדילה בג' חדשים ואין זמנה עד ניסן הבא דמצינן כעין זה דאמרי' בר"ה (יג.) כל תבואה הנקצרת בחג בידוע שהביאה שליש לפני ר"ה אלמא גדלה פעמים באותו זמן אבל קשיא לר"י דא"כ אמאי צריך י"ח חדשים בטו"ו חדשים שני שיזרע ג' חדשים לפני ניסן ויקצור בניסן ושניה בסוף הקיץ ושליש בניסן הבא וי"ל דצריך אכילה חשובה של י"ב באמצע אע"ג דאמרי' בגמ' אכל תלת פירי לתלת ירחי כגון אספסתא לרבי ישמעאל הויא חזקה שאני התם לפי שהוא זמן שלה אבל קשה לר"י דאמרי' בגמ' (לקמן דף לו:) פירא רבה ופירא זוטא איכא ביניייהו דר' ישמעאל ור"ע ופ"ה דר' ישמעאל סבר פירא רבה כגון שעורים ושבולת שועל שגדלים בג' חדשים ור"ע סבר פירא זוטא כגון ירק הגדל בחדש אחד והא אמרי' בגמרא (לקמן ע"ב) דאספסתא בחדש אחד הויא חזקה לרבי ישמעאל ונראה לר"י דלא בעי רבי ישמעאל שיזרע התבואה ויקצור אלא אפי' זרעה הראשון או הוא יזרענה בשלשה חדשים אחרונים אע"פ שלא קצרה ובהא פליגי דרבי ישמעאל סבר בעינן שיהא גדל הפרי בראשותו הרבה כגון ג' חדשים והיינו פירא רבה ור"ע סבר דאין צריך שיגדל בראשותו אלא חדש אחד והיינו פירא זוטא ואע"ת היאך יהא ניכר שיחזיק בה כל ג' חדשים ראשונים או אחרונים כי ביום אחד או בב' יוכל לקצור או לזרוע וכי תימא שמנכש בה א ויע"ל כגון שאוכלה שתת והא דאמרי' (שם.) אכלה שתת לא הויא חזקה ה"מ כשאוכל בעינן זה שאין התבואה חוזרת לבא דשייך לומר לאו אחזקת כדמחזקי אינשי לפיכך לא חש למחות אבל אם אכלה שתת בעינן שאין התבואה מתקלקלת כדרך שבני אדם עושים בעוד שהוא ירק ולא בא עדיין גבעול שלה הויא חזקה ובשדה אילן דבעו רבנן דפליגי אר' ישמעאל בגמרא ב מיום ליום ג' שנים אע"ג דלא שייך התם אכלה שתת מ"מ איכא למימר כגון שזומר ומעכב העצים לעצמו ואע"ג דמתקן בכך והוי כמו ניר כיון ג (שמתקן) העצים לעצמו לא שייך למימר כל שיבא דכרבא ניעול בה ועוד אומר ר"י דאחזיק בה בכה"ג שנעל וגדר את השדה ונועל במפתח ואין מניח אדם ליכנס והא דאמר בגמרא (דף כט:) לומא במאי קני לה ולא קאמר כגון שנעלה וגדרה איכא למימר דאין נעילה מועלת אא"כ איכא אכילה בהדה או זריעה אבל נעילה גרידא לא מהני מידי והשתא אתי שפיר נמי לרבנן דרבי ישמעאל: **שהן** י"ח חדש. תימה וכי מניינא אתא לאשמועינן וכה"ג פריך בכמה דוכתי ולישא למימר דרלופין אתי לאשמועינן ד דא"כ מאי קמ"ל רב הונא ובגמרא משמע דממתניתין לא הוה שמעינן דבעינן לרופים אי לא דאשמועינן רב הונא [עי' תוי"ט שמה על זה]: **כנס את תבואתו.** להכי קרי ליה לכרם תבואה משום דכתיב (דברים כב) ותבואת הכרם ואע"ת תינח הא דתנא תבואה קודם זיתים דיין קודם לשמן כדאמרינן באיזהו נשך (ב"מ סג.) הגיע זמן יין למכור ובתר הכי קאמר הגיע זמן למכור שמן אלא כנס את קייצו אמאי תני ליה בתר הכי הא תאנים קדמי דהא אמר בהמקבל (שם קו:) חלי ניסן ואייר וחלי סיון קציר חלי סיון ותמוז ה [וחלי] אב קיץ ואילו בציר היה בתשרי כדאמרינן בברכות (דף לה:) דאמר להו רבא לרבנן במטותא מייייכו לא תיתחזיאו קמאי לא ביומי ניסן ולא ביומי תשרי ואמרינן נמי בסנהדרין (דף כו:) גנב ניסן וגנב תשרי לא שמיה גנב וה"מ באריסא ודבר מועט ואמרינן באיזהו נשך (ב"מ דף עג:) חזי מר להנהו רבנן דיהבי דמי אחמרא בתשרי ומבחרי להו בטבת מכל אלו משמע דבציר הוי בתשרי וכבר כלה הקיץ וי"ל דהא דקרי קיץ לחלי סיון ותמוז וחלי אב לפי שאז עיקר יובש של תאנים באילן ומיהו אין קוצין אותו מן האילן עד לאחר הבציר א"נ לוקטין אותו קודם חלי סיון ו ומניחים אותו לייבש ולא ז זמן כניסתו לבית עד לאחר תבואת הכרם והא דלא הויא לקיטה חזקה כי שמא היו רגילין לייבשן באותו שדה שגדלו שם ולכך לא הויא חזקה עד שיביאם לביתו ור"ח מפרש כנס תבואתו בתשרי ומסק את זיתיו בטבט וכנס קייצו באב הרי זו חזקה נמצאת חזקה בשנה אחת ונקט כסדר זה משום דתשרי הוא תחלת השנה אבל יותר מיושב אי הוה תני להו כסדר גשמי שנה שהן גדילין עליהן: **אי** מה שור המועד עד נגיחה רביעית כו'. מכאן חזר בו רש"י ממה שהיה מפרש בב"ק (דף כג: ושם ד"ה ולא) גבי ח דפליגי אבי ורבא דאמר אבי תמול חד מתמול תרי אלשום תלת ולא ישמרנו בעליו אתאן לנגיחה רביעית ורבא אמר תמול מתמול חד הוא כו' דאבי סבר דעד נגיחה רביעית לא מיחייב ורבא סבר דחייב בנגיחה שלישית דא"כ הוה מסיק הכא גמרא דלא כהלכתא דקי"ל כרבא לגבי אבי ט וחזר י רש"י ופירש דמשמעות דורשין איכא ביניייהו וה"ר עזרא מפרש דודאי לכ"ע לא מיחייב עד רביעית אבל בהא פליגי דלאבי דמפיק נגיחה רביעית מקרא דלא ישמרנו אם נגח נגיחה רביעית ביום ג' לא מיחייב עד שיגח ביום רביעי דלא ישמרנו קאי אימים דומיא דתמול אלשום אבל לרבא דנגיחה רביעית לא כתיבא בהדיא אפילו ביום שלישי אם נגח נגיחה רביעית מיחייב: **עד** נגיחה רביעית **לא** מיחייב. תימה לר"י דמאי פריך הא הכי יליף משור המועד מה התם הוחזק נגחן שלש פעמים ה"נ הוחזק שתקן בשלש שנים א"כ משלש שנים ואילך קמה ליה ברשותיה ואומר ר"י דס"ד דמקשה דהכי יליף מה התם מכי נגח ג' פעמים נפק ליה מחצי נזק לנזק שלם ה"נ כיון שאכלה שלש שנים ולא מיחה נפקא ליה מרשות מוכר לרשות לוקח אע"ג דמילתא בלא טעמא הוא:

אלא

מסורת הש"ס

א) [וע' תוס' עירובין מח. ד"ה ר' יהודה וכו'], ב) ל"ל לעייל ביה, ג) ס"א שמעכב, ד) רש"ל, ה) ל"ל לוקטין אותו תלי סיון וכו' ומניחים. רש"ש.

הגהות הב"ח

(א) במשנה וכל דבר שהוא עושה: (ב) שם שדה בית הבעל: (ג) שם הרי אלו י"ח וכו' הרי אלו י"ד: (ד) שם וכנס את קייצו: (ה) גמ' מנין לחזקה שהיא ג': (ו) תוס' ד"ה כנס וכו' ולא הוה זמן כיסמו וכו' שדה עצמה שגדלו וכו' יותר היה מיושב: (ז) ד"ה אי מה וכו' נגי הא דפליגי: (ח) בא"ד וחזר בו רש"י:

מוסף רש"י

בורות. עגול. שיחין. אורך וקלר. מערות. מקורה בקילו. (לעיל יז.)

מוסף תוספות

א. [ד]אין זו חזקה דקנין הנזכרת בנכסים שיש להם אחריות, ואינן דומות זה לזה כלל, דאילו חזקת קנין הוא תיקון בגופה של קרקע כדתנן (לקמן מב.) נעל גדר וכו' הרי זו חזקה, ואכילת פירות אינו קונה וכדבעינן למימר בפרקין, ואילו חזקת ראייה היא בהפך, דתיקון אינו ראייה, וכו', ואין חזקה אלא אכילת פירות בשופי כדרך שהבעלים אוכלים. ריטב"א (ריש פילקין). ב. דאמרינן לקמן בגמ' (לו:) אמר רב יהודה אמר רב זו דברי ר' ישמעאל ור' עקיבא אבל חכמים אומרים חזקתן ג' שנים מיום ליום. רשב"ם. ג. ולהכי אמר שהם שמונה עשר חודש רצופין. רמב"ן. ד. [ו]קאמר סתמא דגמ' אי מה שור המועד עד נגיחה ד' לא מיחייב. תוספות ב"ק כג:

עין משפט
נר מצוה

א א ב מיי' פי"ב מהל' טוען הלכה ח סמג עשין לה טוש"ע מ"מ סי' קמא סעיף ח:
ב ג ד מיי' פ"ו מהלכות מזקי ממון הל' ח סמג עשין סח טוש"ע מ"מ סי' שפט סעיף ה:

רבינו גרשום

חזקת הבתי': והבורות זהו עגיל: שיחין. ארוך וקטין: המערות. מרובעות. וכל הני עושין כדי להשקות שדותיהן מהן: ובית הבדין. והו בד של זיתים שלאחר דריסת הזיתים מניחין שם השמן ומסתפקין הימנו בכל יום ויום: ובית השלחין. צריך להשקותו בכל יום: והעבדים. שהוקשו לקרקעות שעובד בהן בכל יום: וכל דבר שהוא עושה פירות כלומר כל דבר שמשתמשין בו בכל יום ויום תמיד: חזקתן ג' שנים מיום ליום. דכל הני עושין שמוש מיום ליום ואם החזיק בהן ג' שנים מיום ליום ואח"כ מערער עליהם שום אדם מחזיקין להו ביד המחזיק ומשו"ה בעינן מיום ליום כדי שלא יכול לטענן המערער אני באתי לשם ולא ראיתיו שהי' משתמש בו לפיכך לא מחיתי ולכך צריך שיביא עדים שראוהו משתמש בו בכל יום לפי שבאלו משתמשין בהן בכל יום: שדה בית הבעל חזקתו ג' שנים. ולא צריך שיהא משמש בו בכל יום שאם בא המערער ואמר אני באתי ולא ראיתיו משתמש בה לפיכך לא מחיתי יכול לומר לו אני הייתי משתמש בשעה שבני אדם רגילין להשתמש בשדה בית הבעל והואיל ולא מחית באותה שעה לא הוי מחאה: מהולכי אושא. מפרש לקמן דהיינו ר' ישמעאל: נפק ליה מחזקת תם. כדכתיב כי שור נגח הוא מתמול שלשום: וקם ליה בחזקת מועד. כדכתיב והועד בבעליו ולא ישמרנו: עד נגיחה רביעית לא מחייב. נזק שלם: